

Nagy Beáta:

G(ender)G(eneration)G(ap): Kirekesztés vagy befogadás?

Az információs technológiák folyamatos és egyre felgyorsuló terjedése ellenére sem beszélhetünk arról, hogy egyenletes lenne a népességben belüli eloszlása. A jelen tanulmányban a legmarkánsabb különbségeket nemek és életkorok szerint várjuk. Ennek oka abban rejlik, hogy

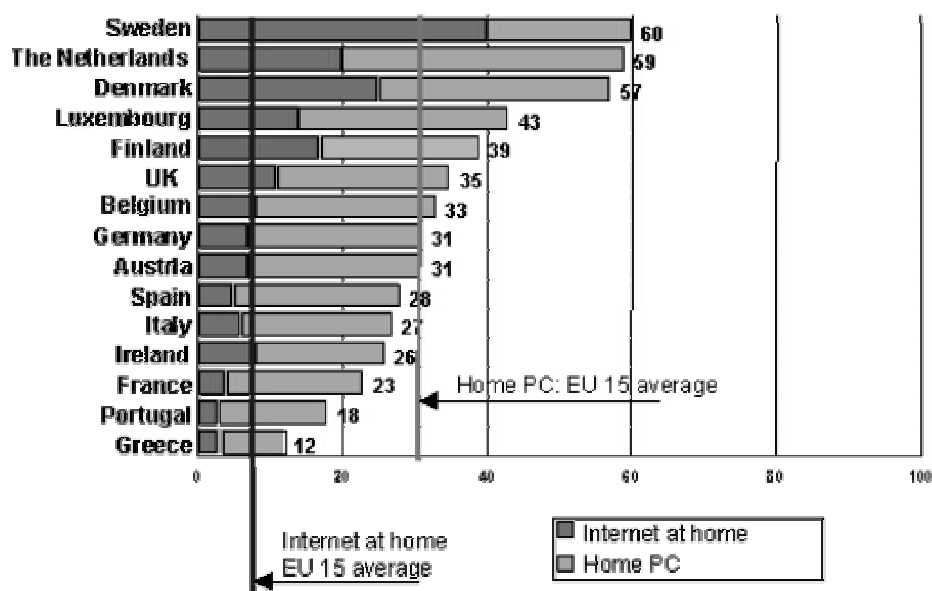
- 1) az információs technológiák diffúziója később éri el az idősebb korosztályt, még akkor is, ha a gazdaságilag aktív népegről van szó;
- 2) a nemek eltérő társadalmi szerepeinek elsajátítása során a lányok nem kapnak bátorítást a női nemi szerepekkel inkongruens, műszaki jellegű területek, így például a számítógéphasználat elsajátítására.

Mindkét csoporttal kapcsolatban éppen ezért felmerül a kérdés, hogyan lehet elkerülni a kirekesztettségüket (exclusion), sőt esetleg megfordítani a folyamatot és elérni a minél szélesebb bevonásukat (inclusion) azok körébe, akik az információs technológiákat mindennapjaik során természetesen használják. Az inklúzió egyik fő indikátora az információs technológia használatának terjedése, diffúziója. (Sorensen, 2002)

A magyarországi Internet-penetráció alacsony színvonalú és lassú: a legfrissebb finn statisztikai adatok szerint: „A 10–74 éves lakosságon belül a férfiak 60, a nők 57%-a tudott otthon számítógépet használni 2002 tavaszán. A nyugdíjasok otthoni számítógép-hozzáférése alacsony volt. Az otthoni Internet-elérés sokkal kevésbé volt gyakori, mint a számítógépbirtoklás. Az otthoni Internet-hozzáférés csak a két legfiatalabb korcsoport esetén volt jelentős. A férfiaknak gyakrabban volt otthoni Internet-hozzáférésük, mint a nőknek. 1999-ben 62 százalék (1,24 millió személy) számolt be arról, hogy otthoni számítógépét hetente legalább egyszer használta, míg a megfelelő adat 55 százalék (720.000 személy) volt 1996-ban. Megközelítőleg 30 százalék (540.000 személy) keresett fel otthonról web page-eket, és hasonló számban játszottak gyakran számítógépes játékokat 1999 őszén.” (Statistics of Finland, Information Society, Computers and Internet Connections, 2002)

Ugyanakkor Finnországban még csak nem is a legnagyobb mértékű az otthoni számítógép- és Internet-használat elterjedése. Az Európai Unióban belül Svédországban a leggyakoribb az otthoni géphasználat: ez részben az ország gazdasági helyzete, részben a szakszervezetek tevékenységének tudható be, amelyek ugyanis akciókat indítottak be a szervezett, közös számítógép-vásárlásra. Ez később megvalósult Finnországban és Hollandiában is. Az öt évvel előtti számítógép- és Internet-elterjedést mutatja az alábbi ábra.

A 15 éves és idősebb népesség otthoni személyi számítógéppel és Internettel való ellátottsága a különböző európai országokban 1998 őszén a népesség százalékában

Source: Eurobarometer 50.1 INRA Statistics of Finland, Information Society, Computers and Internet Connections, 2002

A fenti idézet is megerősíti azt a feltételezésünket, hogy a nemek és a korcsoportok szerinti elemzés számos ponton hasonló jellegű kérdéseket vehet fel az Internet-használat ügyében. Az Európai Bizottság számára készített 2001-es összefoglaló/vitairat három társadalmi súlypontot vetett fel a témában, amely közül kettő a nemek és a korcsoportok kérdését ölelte fel. „A hálózatba kapcsolt személyi számítógépek használati rátája a legnagyobb különbségeket Dél- és Észak-Európa, a nemek, az életkori és a jövedelmi csoportok között mutatja.” (Johnston, 2001: 3) Az a várakozásunk, hogy a nők és az idősebb korosztály tapasztalatai és attitűdjei össze fognak egymással kapcsolódni, és hasonló mintát rajzolnak ki. Ennek ellenére a két témát egymás után fogjuk vizsgálni: előbb a férfi-női, majd pedig az életkori sajátosságokat elemezzük.

Adatok:

Elsősorban a TÁRKI 1012 fős 2003. februári omnibusz adatfelvételére támaszkodom, és ahol az adatok megkívánják, ott a kérdésekben és információkban gazdagabb, 631 fő adatait tartalmazó kaposvári kutatás fájljait használom. (Az adatfelvétel időpontja 2003 tavasz.)

I. A férfi nő különbségek

A legtöbb szakirodalom azt hangsúlyozza, hogy alapvetően eltérő a férfiak és a nők hozzáállása az információs technológiákhoz. Többnyire a férfiak lelkesedését hangsúlyozzák a kötődés biztosabb alapjaként, míg a nők a feltételezések szerint instrumentális módon, szinte kötelességszerűen, feladataik ellátásához veszik igénybe az új technológiákat, ezzel kötődésük jellege is erősen különbözik. (Sorensen, 2002)¹

Ezek alapján az alábbi dimenziókban tapasztalható különbségekre vonatkozó várakozásokat fogalmazhatjuk meg:

1. különbség a technikai jártasságban/érintettségben, vagyis a férfiak az információs társadalom fő hasznélvezői
2. az attitűdbeli különbség: a férfiak lelkesebbek az új technológiákkal kapcsolatban
3. a távmunka lehetősége és fogadtatása: elsősorban a nők számára jelenik meg vonzó eszközként az élet különböző területeinek összehangolására (work-life balance).

Magyarországon a távmunka elterjedése alacsony mértékű. 2001-es adatok szerint „távmunka kutatások azt mutatták ki, hogy Magyarországon, szemben az európai 6%-kal, 1%-ot sem éri el a távmunkások aránya. A jelenleg távmunkát végzők nagy része ún. kényszervállalkozó, aki csupán azért alapított céget, hogy úgymond számlaképes legyen. A vállalatok ugyanis szervezetükön belül alig alkalmazzák a távmunkát, külsősök megbízása esetén pedig preferálják a költségként leírható szolgáltatásokat, kibújva a magas TB terhek, személyi költségek fizetése alól. A klasszikus, alkalmazotti távmunka jelenléte tehát hazánkban elenyésző, elterjedését hátráltatja a konzervatív munkakultúra, a menedzserek újtól való ódzkodása. A vállalatvezetők többsége képtelen elsajátítani a távolról való menedzselés képességét, az objektív eredménymérésen alapuló ellenőrzést, amely a távmunka alapja lenne. A szemléletváltás nem valósítható meg egy konzervatív munkaszervezésre épülő szervezetben, ahol az értékelés a dolgozók jelenléte, és nem munkájuk eredménye alapján történik. Ráadásul, a vállalatok ma még túlságosan költségesnek tartják a távmunkahelyek kialakítását.” (Wesselényi, 2001:1)

I.1 A technikai jártasság: számítógép- és Internet-használat

A technika általi érintettség tényleg nagyobb a férfiaknál, mint a nőknél, de a különbség nem utal behozhatatlan hátrányokra. Lehetséges, hogy már éppen a szűkülő eltérésekre utalnak az adatok. **Akár a munkahelyi, akár az otthoni számítógép-használatot nézzük, a két nem közötti távolság mindössze néhány százalékos.** A munkahelyi használat esetében nyilvánvalóan követi a foglalkozások betöltéséhez szükséges ismeretek változását, hiszen az elmúlt esztendőkből szinte foglalkoztatási, szakmai előfeltétellé vált a számítógép-használat az összes fehérgalléros foglalkozásban.

¹ Ettől a csoportosítástól eltér Tardos Róbert eredménye, aki az Internet-használatot négy különböző faktor mentén bontotta szét: 1. aktuális, információ-orientáltság; 2. rekreációs orientáció; 3. instrumentális (praktikus-üzleti); 4. hi-tech kommunikáció. (Tardos, 2003: 19)

Használt Ön számítógépet az elmúlt négy hét során munkavégzésre, vagy magáncélból bárhol? * A kérdezett neme
Crosstabulation

			A kérdezett neme		Total
			férfi	nő	
Használt Ön számítógépet az elmúlt négy hét során munkavégzésre, vagy magáncélból bárhol?	igen	Count	126	141	267
		% within A kérdezett neme	28,2%	25,0%	26,4%
	nem	Count	321	423	744
		% within A kérdezett neme	71,8%	75,0%	73,6%
Total		Count	447	564	1011
		% within A kérdezett neme	100,0%	100,0%	100,0%

Éppen ezért a körülbelül ¼-es számítógép-használat nagyon alacsony szintű nemzetközi összehasonlításban és önmagában véve is. Még ez a nagyon alacsony arány is lejjebb kúszik (18,8%-ra), amikor az otthoni számítógép-használatról vallanak a kérdezettek.

s használt Ön számítógépet az elmúlt négy hét során otthon? * A kérdezett neme
Crosstabulation

			A kérdezett neme		Total
			férfi	nő	
Es használt Ön számítógépet az elmúlt négy hét során otthon?	igen	Count	88	102	190
		% within A kérdezett neme	19,7%	18,1%	18,8%
	nem	Count	359	462	821
		% within A kérdezett neme	80,3%	81,9%	81,2%
Total		Count	447	564	1011
		% within A kérdezett neme	100,0%	100,0%	100,0%

Az otthoni számítógép-használat csekély arányáról azt feltételeztük magyarázatként, hogy a kérdezettek otthon nem rendelkeznek számítógéppel, és ezért nincs mit használniuk. Azonban ez nem így van: Az összes eddig látott adathoz nagyobb azok aránya, akiknek otthon van számítógépe, és ebben ismételen nincs is nemek közötti különbség. Tehát azt feltételezhetjük, hogy miközben csaknem minden harmadik magyar megkérdezett háztartásában van számítógép, ezek nem feltétlenül csak a felnőttek „munkaeszközéül” szolgálnak, hanem legalább ilyen fontos a gyermekek, esetleg egyéb felnőtt családtagok számítógép-használata. Különösen feltűnő a nők esetében a két változó közötti különbség: csaknem egyharmad részben ők is azt választották, hogy van otthon számítógép, de az igennel válaszolók kicsit több, mint fele (56,6%) használta az elmúlt időszakban, míg a férfiakkal ez az arány magasabb (64,2%). Ezek az adatok tehát alátámasztják azt a szakirodalmi érvelést, hogy a nőknél a számítógép- és Internet-használat instrumentális jellegű, míg a férfiakkal esetleg gyakoribb az expresszív funkció.

Ha a számítógép-használatot megnézzük annak függvényében, hogy milyen a kérdezett családi státusa, azaz hogy háztartásfő, házastárs, gyerek vagy éppen szülő, akkor ismét előkerül a gyermekek gyakoribb géphasználata. A gyermek-státusban lévők csaknem háromszor olyan gyakran használtak számítógépet, mint minden más (statisztikailag értékelhető) csoport.

Használt Ön számítógépet az elmúlt négy hét során munkavégzésre, vagy magáncélból bárhol?

			A kérdezett családi állása a háztartásfőhöz képest						Total
			családfő	házastársa	élettársa	gyermeke	szülője, anyósa, apósa	egyéb rokon	
Használt Ön számítógépet az elmúlt négy hét során munkavégzésre, vagy magáncélból bárhol?	igen	Count	121	70	1	67	2	6	267
		% within A kérdezett családi állása a háztartásfőhöz képest	21,3%	24,3%	11,1%	60,4%	10,0%	42,9%	26,4%
	nem	Count	448	218	8	44	18	8	744
		% within A kérdezett családi állása a háztartásfőhöz képest	78,7%	75,7%	88,9%	39,6%	90,0%	57,1%	73,3%
Total		Count	569	288	9	111	20	14	1011
		% within A kérdezett családi állása a háztartásfőhöz képest	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

A gyermekek ilyenfajta előnye még akkor is megmarad, ha csak az otthoni, háztartáson belüli géphasználatot nézzük: az átlaghoz, de még a háztartásfőkhöz viszonyítva is náluk a leggyakoribb. A gyermekek 35%-a számolt be arról, hogy az elmúlt négy hétben otthon számítógépet használt, a családfők és házastársak 16–19%-a. **Családciklus szerint tehát: markáns különbséget lehet megfigyelni, amely azonban szoros összefüggésben áll az életkorral.**

Összességében tehát az láthatjuk, hogy az otthoni számítógép megléte olyan adat, amely csak önmagában nézve a kérdezett nők (és férfiak) számítógép- és Internet-használatáról nagyon csekély mértékben megbízható információt ad, hiszen nagyon gyakran birtokol, ám mégsem használ a kérdezett, ill. a házastársa gépet.

Van Önöknek személyi számítógépük?

			A kérdezett neme		Total
			férfi	nő	
Van Önöknek személyi számítógépük	van	Count	137	180	317
		% within A kérdezett neme	30,6%	31,9%	31,3%
	nincs	Count	310	385	695
		% within A kérdezett neme	69,4%	68,1%	68,7%
Total		Count	447	565	1012
		% within A kérdezett neme	100,0%	100,0%	100,0%

A számítógép-használat ugyanis elsősorban az intézményekhez és/vagy gazdasági aktivitáshoz kapcsolódik, és **ebben nem lehet felfedezni nemek szerinti különbségeket.** Az alkalmazottak és a vállalkozók csaknem fele használ számítógépet. A női vállalkozóknál ez az arány eléri az 55%-ot, feltehetően a vállalkozási terület jellegéből következően, hiszen a női vállalkozások túlnyomó többsége a kereskedelem és a személyi szolgáltatások területén működik. Azonban a tanulóknál a legmagasabb a számítógép-használat: itt meghaladja a

80%-ot! Magyarországon tehát egyelőre az iskolai és a munkahelyi számítógép-használat dominál a technikai jártasság megszerzésében. Az igazi lemaradó csoportot azok képezik, akik tartósan vagy átmenetileg távol vannak a munkaerőpiacról: a nyugdíjasok, gyese, gyeden, gyeten lévők (és a munkanélküliek, akik a statisztikák szerint jelen vannak a munkaerőpiacon)..

Az otthoni számítógép-használat gazdasági aktivitás szerinti vizsgálata egyértelműen megerősíti a fent leírtakat: újfent a vállalkozók (és közülük is elsősorban a nők), illetve a tanulók használják otthon ezt az eszközt a leggyakrabban.

A kaposvári mintában a számítógép-használat néhány százalékkal az országos átlag alatt van, de a nemek szerinti megoszlás ugyanazt a stabilitást mutatja, mint az országos adatok, bár itt az otthoni számítógéppel bíró nők aránya 4%-kal kisebb, mint a férfiaké. A kaposvári adatok segítséget nyújtanak abban, hogy megtudhassuk, mire is használják az emberek az otthoni számítógépet. A vizsgálat adatai alátámasztják a fenti állításunkat: az otthoni számítógép elsődleges funkciója a játék: Mindkét nemnél a játék a leggyakrabban megjelölt válasz, azonban az alábbi táblázatban már feltűnő nemek közötti különbségeket is láthatunk, amelynek okait a jelenleg rendelkezésre álló kvantitatív adatokkal nem tudjuk megválaszolni.

Mire használják legtöbbit az otthoni számítógépet? – kaposvári régió

	neme		Total
	férfi	nő	
szövegszerkesztésre	32 36,4%	17 17,3%	49 26,3%
játékra	37 42,0%	52 53,1%	89 47,8%
valamilyen statisztikai,könyvelési	1 1,1%	1 1,0%	2 1,1%
egyéb szakmai,munkával összefüggő feladatra	11 12,5%	22 22,4%	33 17,7%
internetezésre, e-mailezés	4 4,5%	3 3,1%	7 3,8%
valami másra	3 3,4%	1 1,0%	4 2,2%
nem tudja		2 2,0%	2 1,1%
Összesen	88 100,0%	98 100,0%	186 100,0%

A kaposvári mintában megkérdezett nők lényegesen kisebb arányban dolgoznak, mint a férfiak: a megkérdezett felnőtt férfiak 46%-a, a nők 59%-a nem dolgozott a kutatás időpontjában. Viszont akik dolgoznak, azok közül a nők nagyobb arányban férnek hozzá számítógéphez a munkahelyükön, mint a férfiak. Ennek nyilvánvalóan a nemek horizontális munkaerő-piaci szegregációja képezi az okát: a nők által betöltött foglalkozásokban, a szolgáltatásokban, az egészségügy, a közigazgatás és adminisztratív foglalkozások területén sokkal gyakoribb a számítógép-használat, mint a férfiak által dominált (például fizikai) foglalkozásokban.

A munkahelyel rendelkező nők felének van a munkahelyén számítógéphez való hozzáférése, míg a dolgozó férfiak 45%-a számolt be ugyanerről. Ezek az adatok némiképp megerősítik a nők instrumentális hozzáállását az információs technológia használatához.

Munkahelyén van-e saját használatú szgépe vagy hozzáférése, Kaposvár

			neme		Total
			férfi	nő	
munkahelyén van-e saját	van számítógépem	Count	37	38	75
		% within neme	12,9%	11,0%	11,9%
haszn.szgépe,vagy hozzáférése	csak hozzáférék	Count	33	32	65
		% within neme	11,5%	9,3%	10,3%
	sem gépem,sem hozzáférésem nincs	Count	84	72	156
		% within neme	29,4%	20,9%	24,8%
nincs munkahelyem,nem dolgozom	Count	132	202	334	
	% within neme	46,2%	58,7%	53,0%	
Total	Count	286	344	630	
	% within neme	100,0%	100,0%	100,0%	

A kaposvári régióra is az a jellemző, hogy 30% körüli volt a számítógéppel rendelkezők aránya. Otthon rendelkezik számítógéppel a megkérdezett férfiak 32%-a, a nők 28%-a. Ehhez képest sokkal többen voltak olyanok, akik azt állítják magukról, hogy értenek a számítógéphez. A kaposvári adatfelvételben mindkét nem tagjainak 36-38%-a.

Viszonylag nagy a potenciálisan számítógéppel rendelkezők aránya ebben a mintában – ez alatt azt értve, hogy tervezik a számítógép-vásárlást –, a férfiak 26%-a, a nők 18%-a számolt be számítógép-vásárlási szándékáról. Itt tehát jobban megjelenik a nemek különbsége. Azok, akik nem terveznek vásárlást, ennek okaként leggyakrabban az anyagi feltételek hiányát nevezik meg: a férfiak 44%-a, a nők 37%-a adta ezt a választ. A férfiaknál sokkal jobban kifejeződik, hogy szükségesnek tartanak ugyan a számítógépet, de nincs lehetőségük a megvásárlására. A nőknél nagyon gyakori még annak megjelölése, hogy nincs rá szükségük. A nőknél a két indok között mindössze hat százalékos eltérést tapasztaltunk, míg a férfiaknál 15 százalékpontos az eltérés.

miért nem szeretnék,hogy számítógépük legyen, kaposvári régió

			neme		Total	
			férfi	nő		
miért nem szeretnék,hogy számítógépük legyen	sokba kerül,anyagi helyzete nem engedi meg	Count	64	76	140	
		% within neme	44,1%	37,4%	40,2%	
	bonyolult,nem ért hozzá	Count	7	7	14	
		% within neme	4,8%	3,4%	4,0%	
	nincs rá szüksége,haszontalan	Count	42	64	106	
		% within neme	29,0%	31,5%	30,5%	
	idős már	Count	26	47	73	
		% within neme	17,9%	23,2%	21,0%	
nem szereti a számítógépeket	Count	5	5	10		
	% within neme	3,4%	2,5%	2,9%		
egyéb	Count		4	4		
	% within neme		2,0%	1,1%		
nem tudja	Count	1		1		
	% within neme	,7%		,3%		
Total			Count	145	203	348
			% within neme	100,0%	100,0%	100,0%

Az e-mail és az Internet használata már az aktívabb számítógép-használat megjelenésére utal, tehát túllép azon a ponton, amikor a számítógép nem több mint egy írógép vagy „játékszer”.

Az országos mintában az összes megkérdezett közül csak minden hatodik használta a világhálót, és ebben jelentős nemek szerinti különbségek is vannak. Ha az Internet- és e-mail-használókat azokhoz viszonyítjuk, akik használnak számítógépet a munkahelyükön, akkor láthatjuk, hogy a számítógépet használó férfiak átlagosan lényegesen gyakrabban használják az új technikai lehetőségeket (62%), mint a nők (52%). A válaszok gazdasági aktivitás szerinti bontása olyan kis számú igen választ eredményez, amelyet nem lehetne megbízhatóan feldolgozni. Ezért választottam ezt a viszonyítást az összehasonlítás alapjául.

Használta Ön az Internetet, vagy az e-mailt az elmúlt négy hét során munkavégzésre, vagy magáncélból bárhol? *

			A kérdezett neme		Total	
			férfi	nő		
Használta Ön az Internetet, vagy az e-mailt az elmúlt négy hét során munkavégzésre, vagy magáncélból bárhol?	igen	Count	78	73	151	
		% within A kérdezett neme	17,4%	12,9%	14,9%	
	nem	Count	369	491	860	
		% within A kérdezett neme	82,6%	87,1%	85,1%	
Total			Count	447	564	1011
			% within A kérdezett neme	100,0%	100,0%	100,0%

Míg a számítógép-használatban nem voltak lényeges különbségek, az e-mail és az Internet-használat során markánsá vált a két nem közötti eltérés.

A családi szerepek bevonása az elemzésbe megint arra világít rá, hogy a gyermek státusúak járnak élen az Internet használatában. A potenciálisan apa-anya szerepűekhez viszonyítva megközelítőleg háromszor olyan gyakori körükben az Internet-használat.

Használta Ön az Internetet, vagy az e-mailt az elmúlt négy hét során munkavégzésre, vagy magáncélból bárhol?

			A kérdezett családi állása a háztartásfőhöz képest					Total	
			családfő	házastársa	élettársa	gyermeke	szülője, anyósa, apósa		egyéb rokon
Használta Ön az Internetet, vagy az e-mailt az elmúlt négy hét során munkavégzésre, vagy magáncélból bárhol?	igen	Count	71	31	1	42	2	4	151
		% within A kérdezett családi állása a háztartásfőhöz képest	12,5%	10,8%	11,1%	37,8%	10,0%	28,6%	14,9%
	nem	Count	498	257	8	69	18	10	860
		% within A kérdezett családi állása a háztartásfőhöz képest	87,5%	89,2%	88,9%	62,2%	90,0%	71,4%	85,1%
Total		Count	569	288	9	111	20	14	1011
		% within A kérdezett családi állása a háztartásfőhöz képest	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Kaposváron és környékén is hasonlít az adat az országos trendekhez, és a rendszeres vagy alkalmankénti e-mail-használat markáns nemek közötti különbségeket mutat, amely két kategória együttesen már jelentős mértékű női „hiányt” mutat. (15 százalékpont az eltérés.)

szokott-e elektronikus levelet küldeni, illetve fogadni * neme Crosstabulation

			neme		Total
			férfi	nő	
szokott-e elektronikus levelet küldeni, illetve fogadni	igen, rendszeresen	Count	20	18	38
		% within neme	21,1%	16,5%	18,6%
	csak alkalmanként	Count	21	14	35
		% within neme	22,1%	12,8%	17,2%
	soha	Count	54	77	131
		% within neme	56,8%	70,6%	64,2%
Total		Count	95	109	204
		% within neme	100,0%	100,0%	100,0%

De talán még a nemek közötti különbségeknél is elgondolkodtatóbb az, hogy milyen magas azok aránya, akik még sosem éltek ezzel a lehetőséggel. Az egész régió felnőtt lakosságának 2/3-a adott nemleges választ.

szokott-e internetezni * neme Crosstabulation

			neme		Total
			férfi	nő	
szokott-e internetezni	igen	Count	41	31	72
		% within neme	43,2%	28,2%	35,1%
	nem	Count	54	79	133
		% within neme	56,8%	71,8%	64,9%
Total		Count	95	110	205
		% within neme	100,0%	100,0%	100,0%

Nemek közötti szakadékot sejtet az Internet-használat itt is: 15 százalékpont a különbség, amely pontosan megegyezik az előző, e-mail-használatra vonatkozó országos adattal. A nők kizárásnak, kirekesztődésének tehát lehet fennmaradó jegyeit látni. Az otthoni Internet- és e-mail-használat végképp jelentéktelen, még ha amúgy otthon használnak is számítógépet a kérdezettek: mindkét nem esetében a munkahelyükön vagy az iskolájukban Internetet használók fele tudja otthon használni az elektronikus levelezést vagy az Internetet. Valószínűleg nem az Internet iránti igény hiánya, hanem annak magas költsége tartja alacsonyan ezt az arányt. Egyedül a vállalkozók csoportja különül el a többiektől: náluk a legmagasabb az otthoni Internet-használat. E mögött az otthon és az iroda „összeolvadása” állhat magyarázatként. Ezen a **10% alatti** Internet-használati szinten nincs értelme annak, hogy a nemek közötti különbséget érdemben vizsgáljuk. Az mindenesetre elgondolkodtató, hogy az otthoni Internet-csatlakozással bírók mindössze kisorsze használta az elmúlt időszakban az Internetet. Ugyanakkor a gyermek státusúak esetében az átlaghoz viszonyítva sokkal magasabb az otthonról internetezők aránya:

És használta Ön az Internetet, vagy az e-mailt az elmúlt négy hét során otthon? * A
kérdezett neme **Crosstabulation**

			A kérdezett neme		Total
			férfi	nő	
És használta Ön az Internetet, vagy az e-mailt az elmúlt négy hét során otthon?	igen	Count	35	33	68
		% within A kérdezett neme	7,8%	5,9%	6,7%
	nem	Count	412	531	943
		% within A kérdezett neme	92,2%	94,1%	93,3%
Total		Count	447	564	1011
		% within A kérdezett neme	100,0%	100,0%	100,0%

Tehát ahogyan a számítógép megléte sem jelentette annak automatikus használatát a kérdezett által, ugyanígy az Internet megléte sem jelenti feltétlenül annak használatát. A megkérdezettek nagyobb arányban rendelkeznek otthon a kapcsolódási lehetőséggel, mint ahányan használják, és ez mind a két nemre egyformán jellemző. Feltételezhetően ezekben az esetekben inkább a kérdezettek gyermekei, esetleg más családtagjai élnek ezekkel a lehetőségekkel.

Van Önöknek Internet hozzáférésük

*** A kérdezett neme**

Crosstabulation

			A kérdezett neme		Total
			férfi	nő	
Van Önöknek Internet hozzáférésük	van	Count	53	58	111
		% within A kérdezett neme	11,9%	10,3%	11,0%
	nincs	Count	81	118	199
		% within A kérdezett neme	18,2%	21,0%	19,8%
	nem kellett kérdezni	Count	310	386	696
		% within A kérdezett neme	69,8%	68,7%	69,2%
Total		Count	444	562	1006
		% within A kérdezett neme	100,0%	100,0%	100,0%

Az Internet felhasználási lehetőségei felőli tájékozottság sem mutatott nemek szerinti különbséget: a kaposvári régióban megkérdezett emberek mindössze 15-18%-a nem tudott ezekről az új lehetőségekről. A válaszok ismételen nem a nemek, hanem sokkal inkább az iskolai végzettség szerint differenciálódtak. Az érettségi már átlag feletti tájékozottságot garantált a kérdezettek számára.

Hallotta-e, hogy a számítógéppel levelezni, telefonálni, tévézni is lehet?

			neme		Total
			férfi	nő	
hallotta-e,hogy szgéppel levelezni,telefonálni,TV-z ni..lehet	igen	Count	245	283	528
		% within neme	85,4%	81,8%	83,4%
	nem	Count	42	63	105
		% within neme	14,6%	18,2%	16,6%
Total		Count	287	346	633
		% within neme	100,0%	100,0%	100,0%

I.2 Az attitűdök és a nemek

Az Internet hatásainak megítélésével kapcsolatban a két nem között markáns különbséget láthatunk: az attitűdbeli különbségek sokkal jelentősebbek, mint a használatbeli eltérések. Miben nyilvánulnak meg ezek?

1. A nők sokkal kevésbé tudnak ebben a kérdésben állást foglalni, mint a férfiak: a *nem tudom* válaszok aránya akár az egynegyedet is eléri (ld. köv. táblázat),
2. A férfiak lényegesen gyakrabban gondolják, hogy az Internet terjedése inkább pozitív, mint negatív hatással fog járni:
 - a. egyrészt gyakrabban vélik úgy, hogy csökkenti a bizonytalanságot (bizonytalanság alatt azt értve, hogy nem lehet tudni, hogyan alakulnak a dolgok – fogalmaz a kérdőív),

- b. másrészt inkább előnyösnek gondolják a hatásait.
3. az információs technológiákkal kapcsolatos attitűdöket az is megmutathatja, hogy a kérdezettek miként viszonyulnak az Internet-adta új lehetőségek használatához (vásárlás, szavazás, stb.)

Ön szerint az információs társadalom csökkenti vagy növeli a bizonytalanságot?

			A kérdezett neme		Total
			férfi	nő	
Ön szerint az információs társadalom csökkenti vagy növeli a bizonytalanságot?	inkább csökkenti a bizonytalanságot	Count % within A kérdezett neme	187 42,0%	173 30,6%	360 35,6%
	inkább növeli a bizonytalanságot	Count % within A kérdezett neme	139 31,2%	164 29,0%	303 30,0%
	nem változtat rajta	Count % within A kérdezett neme	55 12,4%	91 16,1%	146 14,5%
	nem tudja	Count % within A kérdezett neme	64 14,4%	137 24,2%	201 19,9%
Total	Count % within A kérdezett neme	445 100,0%	565 100,0%	1010 100,0%	

A táblázat bizonyossága szerint nagyon magas a véleménnyel nem rendelkezők aránya, és ez főleg a nőkre jellemző. A férfiakat ezzel szemben az jellemzi, hogy többnyire a rizikó csökkentését várják tőle. Minél közelebb jutunk a kérdezetthez (országtól haladva az egyénig, annál több a *nem tudja* válasz, és ez nagyrészt az előnyöket remélők arányának csökkenéséből adódik. A két nem közt fent megállapított arányok azonban mindvégig változatlanok. Amennyiben csak azoknak (azaz a kérdezettek negyedének) a véleményét vesszük figyelembe, akik használták az elmúlt időszakban számítógépet, jelentősen javul a tájékozottság és az optimizmus a feltett kérdéseket illetően. Főleg a nők esetében van változás, bár még megmarad a nemek közötti különbség egy része.

n szerint az információs társadalom csökkenti vagy növeli a bizonytalanságot? * A kérdezett neme
Crosstabulation

			A kérdezett neme		Total
			férfi	nő	
Ön szerint az információs társadalom csökkenti vagy növeli a bizonytalanságot?	inkább csökkenti a bizonytalanságot	Count % within A kérdezett neme	63 50,8%	62 44,0%	125 47,2%
	inkább növeli a bizonytalanságot	Count % within A kérdezett neme	42 33,9%	48 34,0%	90 34,0%
	nem változtat rajta	Count % within A kérdezett neme	16 12,9%	21 14,9%	37 14,0%
	nem tudja	Count % within A kérdezett neme	3 2,4%	10 7,1%	13 4,9%
Total		Count % within A kérdezett neme	124 100,0%	141 100,0%	265 100,0%

Az ország egészére vonatkoztatva láthatjuk, hogy itt minden negyedik ember bizonytalan a válaszban, és különösen így vannak ezzel a nők, míg az előnyök mellett voksolók aránya 68%, amelyet jócskán meghalad a férfiak pozitív vélekedése. Ha itt is csak azok véleményét vesszük figyelembe, akik az elmúlt időszakban használtak számítógépet, akkor jelentősen növekszik az optimizmus, bár a férfiak körében enyhén felülreprezentált ez a vélemény (férfiak: 84,9%, nők: 80,7%), míg a nők esetében némileg gyakoribb a tanácsstalanság (férfiak: 7,1%, nők: 12,1%).

Ön szerint az információs társadalom inkább előnyös, vagy inkább hátrányos lesz az ország számára?

			A kérdezett neme		Total
			férfi	nő	
Ön szerint az információs társadalom inkább előnyös, vagy inkább hátrányos lesz az ország számára?	inkább előnyös	Count % within A kérdezett neme	326 72,9%	360 63,8%	686 67,9%
	inkább hátrányos	Count % within A kérdezett neme	43 9,6%	49 8,7%	92 9,1%
	nem tudja	Count % within A kérdezett neme	78 17,4%	155 27,5%	233 23,0%
Total		Count % within A kérdezett neme	447 100,0%	564 100,0%	1011 100,0%

Elsősorban a női optimizmus csökkenéséből adódó százalékok növelik a bizonytalanok arányát, amikor a település jövőjét érintő perspektívákról kell véleményt nyilvánítani.

Ön szerint az információs társadalom inkább előnyös, vagy inkább hátrányos lesz a település számára ahol él? * A kérdezett neme

Crosstabulation

			A kérdezett neme		Total	
			férfi	nő		
Ön szerint az információs társadalom inkább előnyös, vagy inkább hátrányos lesz a település számára ahol él?	inkább előnyös	Count	312	336	648	
		% within A kérdezett neme	70,1%	59,6%	64,2%	
	inkább hátrányos	Count	43	53	96	
		% within A kérdezett neme	9,7%	9,4%	9,5%	
	nem tudja	Count	90	175	265	
		% within A kérdezett neme	20,2%	31,0%	26,3%	
	Total		Count	445	564	1009
			% within A kérdezett neme	100,0%	100,0%	100,0%

Az eddig is csökkenő optimizmus is jócskán megcsappan, amikor az önmaguk és családjuk számára várható következményekről kellett kialakítani az álláspontjukat. A bizonytalanok számának növekedése mellett tehát erősen csökkent az optimista véleményt megfogalmazók aránya, és ebben az esetben a hátrányokra számítók aránya is elkezdett növekedni, de továbbra is kiegyensúlyozott a hátrányokra számítók aránya a férfiak és a nők körében egyaránt.

Az információs társadalom inkább előnyös, vagy inkább hátrányos lesz Önnek, vagy családjá számára?

			A kérdezett neme		Total	
			férfi	nő		
Az információs társadalom inkább előnyös, vagy inkább hátrányos lesz Önnek, vagy családjá számára?	inkább előnyös	Count	281	293	574	
		% within A kérdezett neme	63,0%	52,0%	56,9%	
	inkább hátrányos	Count	56	64	120	
		% within A kérdezett neme	12,6%	11,4%	11,9%	
	nem tudja	Count	109	206	315	
		% within A kérdezett neme	24,4%	36,6%	31,2%	
	Total		Count	446	563	1009
			% within A kérdezett neme	100,0%	100,0%	100,0%

Az attitűdök szintjén tehát éles nemek szerinti különbséget lehet megfigyelni: a férfiak nemcsak hogy sokkal tájékozottabbak, mint a nők – bár még az ő esetükben található *nem tudom* válaszok ¼-es aránya is meglehetősen magas –, hanem lényegesen nyitottabbak is az új lehetőségek iránt, és sokkal optimistábbak annak pozitív hozadékait illetően. A férfiak más kérdésben is kifejezték nyitottságukat, így pl. sokkal gyakrabban élnének az internetes vásárlás lehetőségével, mint a nők. Az egész mintára vonatkozó attitűdbeli különbségek minden esetben mérséklődtek akkor, amikor csak az aktív géphasználók véleményét néztük: elsősorban erőteljesen csökkent azok

aránya, akik nem tudtak állást foglalni a kérdésben, és az ebből fakadó átrendeződés alapvetően mindkét nemnél az egyetértők arányát növelte.

Az internetes vásárlást illetően azonban a kaposvári mintában a nemek különbségénél sokkal markánsabb eltérés tapasztalható az életkorok és az iskolai végzettség szerint. Az életkorról később lesz szó, de az iskolai végzettségről annyit mindenképpen meg kell jegyezni, hogy egyenes az összefüggés a két változó között: a legalacsonyabb iskolai végzettségűek közül szinte senki sem élne ezzel a lehetőséggel, míg a legmagasabb arányban (32%) az egyetemet végzettek válaszoltak igennel a feltett kérdésre.

Vásárolna-e az Interneten keresztül?

			neme		Total
			férfi	nő	
vásárolna-e az interneten keresztül	igen	Count	51	36	87
		% within neme	17,8%	10,4%	13,7%
	nem	Count	230	305	535
		% within neme	80,1%	88,2%	84,5%
	nem tudja	Count	6	5	11
		% within neme	2,1%	1,4%	1,7%
Total	Count	287	346	633	
	% within neme	100,0%	100,0%	100,0%	

Az internetes szavazás mint az attitűdök kifejeződésének újabb aspektusa ismét megmutatta a nők és a férfiak közötti markáns különbségeket: a férfiak nyitottabbak az új megoldásokra, a nők pedig gyakrabban kerülnek a változtatás lehetőségét. (A nemek közötti különbség szignifikáns ebben a tekintetben.) A szavazás területén megnyilvánuló újítással kapcsolatban azonban ismételten sokkal erőteljesebb az iskolázottság befolyása: a legalacsonyabb iskolai végzettségűek 1/7-e, az általános iskolát végzettek 1/3-a, az érettségizettek (és főiskolai végzettségűek) fele, az egyetemi diplomával rendelkezőknek pedig már 60%-a válaszolt igennel a feltett kérdésre.

Ennél talán érdekesebb azonban az elutasító válaszok magyarázata: a férfiak többsége a rendszer megbízhatatlanságára helyezte a hangsúlyt, míg a nőknél jobban megoszlottak a válaszok a személyesség hiánya, a megbízhatatlanság és a szavazási passzivitás között. További ellenérzést szült mindkét nemnél, hogy úgy érzik nincsenek meg a technikai és az ismeretbeli feltételei az internetes szavazásnak.

Szavazna-e számítógép-hálózaton keresztül?

			neme		Total
			férfi	nő	
szavazna e számítógéphálózaton keresztül	igen	Count	132	136	268
		% within neme	46,0%	39,3%	42,3%
	nem	Count	153	207	360
		% within neme	53,3%	59,8%	56,9%
	nem tudja	Count	2	3	5
		% within neme	,7%	,9%	,8%
Total	Count	287	346	633	
	% within neme	100,0%	100,0%	100,0%	

I.3 A távmunka lehetősége (kaposvári régió)

Vállalna-e távmunkát?

		neme		Total
		férfi	nő	
igen	Count	75	94	169
	% within neme	26,2%	27,2%	26,8%
nem	Count	207	250	457
	% within neme	72,4%	72,5%	72,4%
nem tudja	Count	4	1	5
	% within neme	1,4%	,3%	,8%
Total	Count	286	345	631
	% within neme	100,0%	100,0%	100,0%

Nemek szerint nem lehet különbséget tapasztalni a távmunkával kapcsolatos affinitásban, amely ellentmond várakozásunknak. Mindkét nem bő egynegyede vállalná szívesen ezt a lehetőséget. A fő megosztottság tehát nem a férfiak és a nők között húzódik, hanem például az életkorok (lásd később), ill. az iskolai végzettség mentén: míg az alacsonyabb iskolai végzettségűeknél elutasításra talált a távmunka gondolata, addig az érettségizettek és a főiskolai végzettségűek 38%-a elfogadta azt. Érdekes módon csökkenés következett be az elfogadottságban az egyetemi végzettségűekhez érve: itt egyrészt magyarázatul szolgálhat az, hogy az általuk végzett feladatokról (pl. vezetői, irányítói munkakör) úgy vélik, hogy nem lehet távmunkában végezni, de jelenleg az alacsony esetszám nem ad lehetőséget az adatok további bontására.

Ugyancsak szignifikáns kapcsolatot tapasztalhatunk a távmunka iránti érdeklődés és az idegennyelvtudás között. Azok, akik beszélnek semmilyen idegen nyelvet, kétszer olyan gyakran vennének részt szívesen a távmunkában. Itt azonban ezt a sajátosságot szintén az iskolai végzettség hatásának tudhatjuk be, bár annak hatását ez a készség megsokszorozza.

Vállalna-e távmunkát?

		Beszél-e más nyelvet		Total
		igen	nem	
t	igen	65	105	170
		44,8%	21,5%	26,9%
nem		79	378	457
		54,5%	77,5%	72,2%
nem tudja		1	5	6
		,7%	1,0%	,9%
Total	Count	145	488	633
		100,0%	100,0%	100,0%

II. Generációs különbségek

Az általános tapasztalat szerint az idősebb korosztály sokkal kevésbé használja a számítógépet és az Internetet, mint a fiatalabbak. A munkaerő-piaci aktivitás még tovább erősítheti ezeket a trendeket, mivel a foglalkoztatottak érintettsége sokkal nagyobb, míg az idősebb és/vagy munkaerőpiacról távol lévő korcsoportok esetében elenyésző a számítógép-használat legegyszerűbb formája is.

Finnországban (és az információs technológiában élen járó többi országban is) a legjobb lehetőségei a 20 év alattiaknak vannak, akik az iskolákban hozzáférnek a számítógéphez és az Internethez. E fölött az életkor fölött már nehezebb az új ismeretek elsajátítása, hacsak nincsen közvetlen szüksége rá az egyénnek a munkájához.

xx., „Approximately two thirds of those aged 10 to 74 were able to use the Internet from somewhere. Network and email connections were most common among the 15-19-year-olds. Admittedly, the possibilities of those aged under 20 were enhanced by the facilities available at school, without which the proportions in the two youngest age groups would have dropped to 30 per cent. Very few of those aged 60 had Internet access from anywhere. Email was used less than the Internet.” (Statistics of Finland, Information Society, Computers and Internet Connections, 2002)

A németországi elemzések is ugyanezeket a trendeket erősítik meg: xx., „the digital divide between generations may threaten the integration of older people into our societies – especially the ones that are likely to have less of a social life anyway. In younger segments Internet access and computer skills are mainly seen as entrance cards to the labor market.” (Göpel, é.n.)

Az információs kor legfőbb nyertesei a fiatal korosztályok, akiknek – országonként különböző mértékű, de mégiscsak – a legnagyobb a hozzájutási esélye a számítógép- és Internet-használathoz. Ezzel szemben az idősebb korosztályok kirekesztődnek az új eszközök használatából. Különösen azokat fenyegeti a leszakadás veszélye, akiknek nincsen munkaerő-piaci kötődésük. Mint tudjuk, Magyarországon ez különösen sok embert érint a 60 év felettek (nők esetében már az 50 év felettek) korosztályából.

Ezek alapján a generációk esetében az alábbi várakozásokat fogalmazhatjuk meg:

1. különbsége a technikai jártasságban/érintettségben, vagyis a legfiatalabb korosztály az információs társadalom fő hasznélvezője,
2. az attitűdbeli különbség: a fiatalok a lelelkesebbek az új technológiákkal kapcsolatban,
3. a távmunka lehetősége és fogadtatása: elsősorban a 30-39 évesek számára jelenik meg vonzó eszközként az élet különböző területeinek összehangolására.

II.1 A technikai jártasság: számítógép- és Internet-használat

Ezek az egymást felerősítő hatások jelenhetnek meg a következő táblázatokban. Sok elemzés az ötvenéveseknél húzza meg a kritikus határt. Valójában általában két nagy életkori határt láthatunk: az egyik a 30 év alattiaknál húzható meg, a másik pedig a 60. életévnél.

Használt Ön számítógépet az elmúlt négy hét során munkavégzésre, vagy magáncélból bárhol?

			korcsoport						Total
			-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	70- év	
Használt Ön számítógépet az elmúlt négy hét során munkavégzésre, vagy magáncélból bárhol?	igen	Count	82	62	59	47	12	5	267
		% within korcsoport	60,7%	38,0%	32,2%	26,4%	6,3%	3,1%	26,4%
	nem	Count	53	101	124	131	179	155	743
		% within korcsoport	39,3%	62,0%	67,8%	73,6%	93,7%	96,9%	73,6%
Total		Count	135	163	183	178	191	160	1010
		% within korcsoport	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

A gazdasági aktivitást is bevonva az elemzésbe azt láthatjuk, hogy az alkalmazottaknál fontos az életkor a számítógép-használat szempontjából: minél idősebb egy alkalmazott, annál kisebb a valószínűsége annak, hogy használt számítógépet az elmúlt négy hétben. Ezzel szemben a vállalkozóknál nem tapasztalhatunk ilyen erős összefüggést, bár a 30 év alattiak előnye itt is megfigyelhető. **Az inaktívak leszakadása (a tanulóktól eltekintve, akik messze a legaktívabbak az információs technológiák használatában), továbbá a munkanélküliek szórványos jelenléte a számítógép-használók között egyértelműen kijelöli a digitális kirekesztés határvonalait.**

Az otthoni és a külön megjelölés nélküli számítógép-használat közötti különbség a legfiatalabb korosztályban volt a legnagyobb (csaknem kétszeres): ők azok, akik a munkahelyükön vagy az iskolában hozzájutnak a számítógéphez, azonban otthonukban nincsen még gép. A többi korcsoport egyikében sem lehet ekkora eltérést találni, mert a többieknek 1,2–6,7 százalékpontnyi a két adat eltérése.

És használt Ön számítógépet az elmúlt négy hét során otthon? * korcsoport Crosstabulation

			korcsoport						Total
			-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	70- év	
Es használt Ön számítógépet az elmúlt négy hét során otthon?	igen	Count	46	51	50	32	8	3	190
		% within korcsoport	34,1%	31,3%	27,3%	18,0%	4,2%	1,9%	18,8%
	nem	Count	89	112	133	146	183	157	820
		% within korcsoport	65,9%	68,7%	72,7%	82,0%	95,8%	98,1%	81,2%
Total		Count	135	163	183	178	191	160	1010
		% within korcsoport	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

A harminc (és feltehetően főleg a húsz) év alattiak képezik azt a csoportot, akiknél lényegesen, csaknem másfélszer gyakoribb a számítógép használata, mint a számítógép tulajdonlása. (A 20 év alattiak azért nem kerültek külön kategóriába, mert kevés az esetszám.)

Az összes többi korcsoportban magasabb a gépbirtoklók aránya. A „legtehetősebb” csoportot a 40-49 évesek jelentik: Itt minden második megkérdezett háztartásában van számítógép. Emellett itt, illetve a 60 év fölöttiekénél figyelhető meg leggyakrabban az, hogy noha a háztartásukban megtalálható, a kérdezettek mégsem használják a számítógépet. Nyilván valamely más családtag használja a gépet, elsősorban a gyermekük.

Emlékezzünk vissza, hogy a férfiak és a nők között ebben a tekintetben nem volt különbség!

Van Önöknek személyi számítógépük?

		korcsoport						Total
		-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	70- év	
Van Önöknek személyi számítógépük	van	Count 53	67	92	63	32	10	317
		% within korcsoport 39,0%	41,1%	50,3%	35,4%	16,8%	6,2%	31,4%
	nincs	Count 83	96	91	115	158	151	634
		% within korcsoport 61,0%	58,9%	49,7%	64,6%	83,2%	93,8%	68,6%
Total		Count 136	163	183	178	190	161	1011
		% within korcsoport 100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

A kaposvári eredmények rámutatnak arra, hogy nemcsak a számítógép-használat elterjedtsége differenciálódik generációk szerint, hanem az is, hogy mire használják az egyes (egymás után egyre kevesebb embert számoló) korosztályok ezt az eszközt. Az 50 év alattiak háztartásaiban leggyakrabban mindenhol a játékot nevezték meg, majd innen kezdve a szövegszerkesztés említése volt a leggyakoribb.

Mire használják legtöbbször az otthoni számítógépet?

	-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	70- év	Összesen
Szövegszerkesztésre	6 14,6%	10 25,0%	16 26,7%	11 37,9%	3 37,5%	1 16,7%	47 25,5%
Játékra	20 48,8%	23 57,5%	34 56,7%	7 24,1%	2 25,0%	3 50,0%	89 48,4%
Valamilyen statisztikai, könyvelési számításra	1 2,4%			1 3,4%			2 1,1%
Egyéb szakmai, munkával összefüggő feladatra	9 22,0%	7 17,5%	6 10,0%	9 31,0%	1 12,5%		32 17,4%
Internetezésre, e-mailezésre	3 7,3%		1 1,7%	1 3,4%	2 25,0%		7 3,8%
Valami másra	1 2,4%		3 5,0%			1 16,7%	5 2,7%
Nem tudja	1 2,4%					1 16,7%	2 1,1%
Összesen	41 100,0%	40 100,0%	60 100,0%	29 100,0%	8 100,0%	6 100,0%	84 100,0%

A kaposvári térségben nagyon alacsony a munkahelyi számítógép-használat, illetve hozzáférés. A várakozás az volt, hogy főleg a fiatalabbak által betöltött állásokban lesz

általános a használat, de az adatok egy viszonylag egyenletes elterjedést mutatnak, amelyben a középső generáció (30-49 évesek) a többiekénél átlagosan jobb helyzetben van. Azok, akik még hatvan éves koruk felett is dolgoznak, nincsenek látványosan lemaradva a többi korcsoporthoz képest, aminek oka éppen az lehet, hogy mindegyik csoportban alacsony arányú a géphasználat.

munkahelyén van-e saját haszn.szgépe,vagy hozzáférése * Kérdezett korcsoportja2003 Crosstabulation

			Kérdezett korcsoportja2003						Total
			-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	70- év	
munkahelyén van-e saját haszn.szgépe,vagy hozzáférése	van számítógépem	Count	10	14	30	18	2		74
		% within Kérdezett korcsoportja2003	12,2%	13,5%	19,1%	13,3%	3,1%		11,7%
	csak hozzáférék	Count	10	18	18	12	7	1	66
		% within Kérdezett korcsoportja2003	12,2%	17,3%	11,5%	8,9%	10,9%	1,1%	10,5%
	sem gépem,sem hozzáférésem nincs	Count	19	36	65	34	3		157
		% within Kérdezett korcsoportja2003	23,2%	34,6%	41,4%	25,2%	4,7%		24,9%
	nincs munkahelyem,nem dolgozom	Count	43	36	44	71	52	88	334
		% within Kérdezett korcsoportja2003	52,4%	34,6%	28,0%	52,6%	81,3%	98,9%	52,9%
Total		Count	82	104	157	135	64	89	631
		% within Kérdezett korcsoportja2003	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Az otthoni számítógéppel nem rendelkezők közül leginkább a 40 év alattiak szeretnék gépet vásárolni: a 29 év alattiak 45%-a, a 30-39 évesek 42,2%-a jelezte ezt a szándékát. Akik nem terveznek gépvásárlást, azok ezt a fiatal korcsoportból leggyakrabban anyagi okokkal magyarázzák, míg az idősebbek úgy vélik, hogy nincs szükségük rá, számukra ez haszontalan.

Miért nem szeretnék, hogy számítógépük legyen?

			Kérdezett korcsoportja2003						Total
			-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	70- év	
sokba kerül,anyagi helyzete nem engedi meg	Count		16	31	43	29	11	10	140
	% within Kérdezett korcsoportja2003		69,6%	83,8%	66,2%	33,3%	20,8%	12,2%	40,3%
bonyolult,nem ért hozzá	Count			5	5	2	2		14
	% within Kérdezett korcsoportja2003			7,7%	5,7%	3,8%	2,4%		4,0%
nincs rá szüksége,haszontalan	Count		4	5	13	46	21	17	106
	% within Kérdezett korcsoportja2003		17,4%	13,5%	20,0%	52,9%	39,6%	20,7%	30,5%
idős már	Count				6	17	49		72
	% within Kérdezett korcsoportja2003				6,9%	32,1%	59,8%		20,7%
nem szereti a számítógépeket	Count		3		2	1	1	3	10
	% within Kérdezett korcsoportja2003		13,0%		3,1%	1,1%	1,9%	3,7%	2,9%
egyéb	Count			1	2		1		4
	% within Kérdezett korcsoportja2003			2,7%	3,1%		1,9%		1,2%
nem tudja	Count							1	1
	% within Kérdezett korcsoportja2003							1,2%	,3%
Total	Count		23	37	65	87	53	82	347
	% within Kérdezett korcsoportja2003		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

A számítógép-használathoz képest feltűnően csekély az Internetet-használók aránya: az országos mintában a legfiatalabb korosztály csaknem fele, az idősebbek mindössze 1-2%-a számolt be arról, hogy az elmúlt hónapban használta a világhálót. Itt is a 60 év felettek, tehát többnyire nyugdíjasok kisebb arányú érintettségéről szólnak az adatok. Ha az Internet- és e-mail-használókat azokhoz viszonyítjuk, akik az elmúlt négy hétben egyáltalán használtak számítógépet, akkor a 30 év alattiaknál $\frac{3}{4}$ -es arányt kapunk, majd onnan a középgenerációnál kb. $\frac{1}{2}$ -es az érintettség, míg a legidősebbekig tovább csökken.

Használta Ön az Internetet, vagy az e-mailt az elmúlt négy hét során munkavégzésre, vagy magáncélból bárhol? * korcsoport Crosstabulation

			korcsoport						Total
			-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	70- év	
Használta Ön az Internetet, vagy az e-mailt az elmúlt négy hét során munkavégzésre, vagy magáncélból bárhol?	igen	Count	62	34	26	23	4	2	151
		% within korcsoport	45,9%	20,9%	14,2%	12,9%	2,1%	1,3%	15,0%
	nem	Count	73	129	157	155	187	158	859
		% within korcsoport	54,1%	79,1%	85,8%	87,1%	97,9%	98,8%	85,0%
Total		Count	135	163	183	178	191	160	1010
		% within korcsoport	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Még ennél is csekélyebb azok aránya, akiknek az otthonában van internetes kapcsolat: a legjobb ellátottság – akárcsak a számítógépeknél –, ismételten a 40-49 éveseknél figyelhető meg. Náluk az otthoni számítógéppel rendelkezők $\frac{1}{3}$ -ának van csatlakozása a világhálóra.

			korcsoport						Total
			-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	70- év	
Van Önöknek Internet hozzáférésük	van	Count	20	18	31	26	12	4	111
		% within korcsoport	14,7%	11,2%	17,3%	14,6%	6,3%	2,5%	11,0%
	nincs	Count	33	47	57	37	19	6	199
		% within korcsoport	24,3%	29,2%	31,8%	20,8%	10,0%	3,7%	19,3%
	nem kellett kérdezni	Count	83	96	91	115	159	151	695
		% within korcsoport	61,0%	59,6%	50,8%	64,6%	83,7%	93,8%	69,2%
Total		Count	136	161	179	178	190	161	1005
		% within korcsoport	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Az e-mail-használat gyakoriságáról csak a Kaposvár környéki adatok beszélnek. Ebből az derül ki, hogy egyetlen olyan korcsoport van, amelyik életében rendszeres kommunikációs eszközzé vált az e-mail: a legfiatalabbak. Az ő esetükben minden második e-mailezik inkább több mint kevesebb rendszerességgel, ezzel szemben a többieknél nem ilyen természetes az e-mailezés.

szokott-e elektronikus levelet küldeni,illetve fogadni * Kérdezett korcsoportja2003 Crosstabulation

			Kérdezett korcsoportja2003						Total
			-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	70- év	
szokott-e elektronikus levelet küldeni,illetve fogadni	igen,rendszeresen	Count	17	7	9	5	1		39
		% within Kérdezett korcsoportja2003	30,9%	13,2%	15,5%	16,7%	14,3%		18,3%
	csak alkalmanként	Count	10	7	10	8	1		36
		% within Kérdezett korcsoportja2003	18,2%	13,2%	17,2%	26,7%	14,3%		17,4%
	soha	Count	28	39	39	17	5	4	132
		% within Kérdezett korcsoportja2003	50,9%	73,6%	67,2%	56,7%	71,4%	100,0%	63,3%
Total		Count	55	53	58	30	7	4	207
		% within Kérdezett korcsoportja2003	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Az alacsony használatot ismételten nem vezethetjük vissza sem a géphiányra, sem az információk hiányára.

Minden életkori csoport meglehetősen tájékozott volt a számítógépek széleskörű felhasználási lehetőségét illetően, de a generációs információs szakadék itt is tapasztalható: a legfiatalabb korosztályban egyetlen ember akadt, aki nemleges választ adott, az ötven év felettiéknél arányuk már csaknem elérte az egynegyedét.

hallotta-e,hogy szgéppel levelezni,telefonálni,TV-zni..lehet * Kérdezett korcsoportja2003 Crosstabulation

		Kérdezett korcsoportja2003						Total
		-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	70- év	
igen	Count	81	98	141	105	50	53	528
	% within Kérdezett korcsoportja2003	98,8%	93,3%	89,8%	78,4%	78,1%	58,9%	83,5%
nem	Count	1	7	16	29	14	37	104
	% within Kérdezett korcsoportja2003	1,2%	6,7%	10,2%	21,6%	21,9%	41,1%	16,5%
Total	Count	82	105	157	134	64	90	632
	% within Kérdezett korcsoportja2003	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

II. 2 Az attitűdök és a korcsoportok

Azt várjuk, hogy az életkor növekedésével párhuzamosan növekszik annak valószínűsége, hogy

1. a kérdezett nem tud választ adni a feltett véleménykérdésekre (miként ezt már a férfi-női dimenzióban is megfigyelhettük),
2. kevésbé gyakran ad pozitív válaszokat
 - a. az információs társadalomnak a bizonytalanság növekedésére gyakorolt hatásával kapcsolatban,
 - b. vagy a társadalmi esélyekre gyakorolt hatását illetően.
3. a távmunkával és az Internet által megvalósítható új életmód formáival kapcsolatban a
4. legfiatalabbak lesznek a leginformáltabbak, ám a távmunka iránt a család-munka dilemma által leginkább nehéz helyzetben lévő 30-39 évesek lesznek a legfogékonyabbak. Ugyanakkor a legfiatalabb korosztály átlagosnál nagyobb affinitása is megfigyelhető, mivel ők könnyebben használják az új eszközöket és magasra értékelhetik a flexibilitást.

Mint már előbb láttuk, az országos reprezentatív minta szereplőinek 20%-a nem tudott véleményt alkotni azzal kapcsolatban, hogyan fog hatni az információs társadalom a bizonytalanságra. A *nem tudom*-válaszok aránya a 40 év alattiaknál és a 70 év felettiéknél tér el jellegzetesen az átlagos értéktől. Elég egységesnek tűnik, a korosztályoktól függetlenül az a 30%-os rész, amely szerint a bizonytalanság fog növekedni. A legoptimistább vélekedést a 60 év alattiaknál láthatjuk, tehát azoknál, akik többségükben a gazdaságilag aktívak táborába tartoznak (vagy fognak tartozni).

Ön szerint az információs társadalom csökkenti vagy növeli a bizonytalanságot?

		korcsoport						Total
		-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	70- év	
Ön szerint az információs társadalom csökkenti vagy növeli a bizonytalanságot?	inkább csökkenti a bizonytalanságot	58 43,0%	65 39,9%	72 39,6%	70 39,3%	59 30,9%	36 22,5%	360 35,7%
	inkább növeli a bizonytalanságot	40 29,6%	51 31,3%	61 33,5%	57 32,0%	58 30,4%	36 22,5%	303 30,0%
	nem változtat rajta	22 16,3%	32 19,6%	17 9,3%	23 12,9%	34 17,8%	18 11,3%	146 14,5%
	nem tudja	15 11,1%	15 9,2%	32 17,6%	28 15,7%	40 20,9%	70 43,8%	200 19,8%
Total		135 100,0%	163 100,0%	182 100,0%	178 100,0%	191 100,0%	160 100,0%	1009 100,0%

Ez az arány azonban egyértelműen lecsökken, ha csak azok véleményét kérdezzük, akik használják is a számítógépet. A tájékozatlanságot és a negatív viszonyulást kifejező vélemények erőteljesen csökkennek, miközben az optimista hangok súlya 10 százalékponttal megemelkedett. A válaszadók filterezésével egyszersmind eltűnik a fiatalok optimistább vélekedése is: **a bizonytalanság csökkentésébe vetett hit nem az életkorral, hanem inkább a számítógép-használatban való jártassággal van kapcsolatban.**

Ön szerint az információs társadalom csökkenti vagy növeli a bizonytalanságot? * korcsoport Crosstabulation

			korcsoport						Total
			-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	70- év	
Ön szerint az információs társadalom csökkenti vagy növeli a bizonytalanságot?	inkább csökkenti a bizonytalanságot	Count	37	32	22	25	7	2	125
		% within korcsoport	45,7%	51,6%	37,9%	53,2%	58,3%	40,0%	47,2%
	inkább növeli a bizonytalanságot	Count	27	16	27	14	4	2	90
		% within korcsoport	33,3%	25,8%	46,6%	29,8%	33,3%	40,0%	34,0%
	nem változtat rajta	Count	13	11	6	5	1	1	37
		% within korcsoport	16,0%	17,7%	10,3%	10,6%	8,3%	20,0%	14,0%
nem tudja	Count	4	3	3	3			13	
	% within korcsoport	4,9%	4,8%	5,2%	6,4%			4,9%	
Total	Count	81	62	58	47	12	5	265	
	% within korcsoport	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

A kérdezettek 2/3-a ért egyet azzal, hogy az egész ország számára inkább előnyökkel, mint hátrányokkal fog járni. A generációk közötti különbség a 40. életévénél a legerősebb: az ennél fiatalabbak azok, akik egyértelműen optimisták.

Ön szerint az információs társadalom inkább előnyös vagy hátrányos lesz az ország számára?

		korcsoport						Total
		-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	70- év	
Ön szerint az információs társadalom inkább előnyös, vagy inkább hátrányos lesz az ország számára?	inkább előnyös	110	136	125	125	113	77	636
		81,5%	83,4%	68,3%	70,2%	59,5%	47,8%	67,9%
	inkább hátrányos	7	10	23	11	25	16	92
		5,2%	6,1%	12,6%	6,2%	13,2%	9,9%	9,1%
	nem tudja	18	17	35	42	52	68	232
		13,3%	10,4%	19,1%	23,6%	27,4%	42,2%	23,0%
Total		135	163	183	178	190	161	1010
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Azonban ha ismételten csak azoknak a véleményét vizsgáljuk, akik az elmúlt időszakban használtak számítógépet, akkor feloldódik a generációs különbség, ismételten lecsökken a nem tudom válaszok aránya, és az egész minta véleménye egybehangzóan pozitív az országra gyakorolt hatást illetően.

Ön szerint az információs társadalom inkább előnyös, vagy inkább hátrányos lesz az ország számára? * korcsoport Crosstabulation

			korcsoport						Total
			-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	70- év	
Ön szerint az információs társadalom inkább előnyös, vagy inkább hátrányos lesz az ország számára?	inkább előnyös	Count	64	54	46	42	11	3	220
		% within korcsoport	79,0%	87,1%	78,0%	89,4%	91,7%	60,0%	82,7%
	inkább hátrányos	Count	7	4	6	1	1	1	20
		% within korcsoport	8,6%	6,5%	10,2%	2,1%	8,3%	20,0%	7,5%
	nem tudja	Count	10	4	7	4		1	26
		% within korcsoport	12,3%	6,5%	11,9%	8,5%		20,0%	9,8%
Total	Count	81	62	59	47	12	5	266	
	% within korcsoport	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

A településre vonatkozó előnyök és hátrányok terén a bizonytalanság nagyobb, mint az országra vonatkozó véleményekben. Itt még többen mondták, hogy nem tudják eldönteni a kérdést, miközben csökkent azok aránya, akik a településük számára előnyösnek tartják a változásokat. A vélemények közötti különbség megint a 40 évnél fiatalabbak és idősebb csoportja között vált szét a legerősebben.

		korcsoport						Total
		-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	70- év	
On szerint az információs társadalom inkább előnyös, vagy inkább hátrányos lesz a település számára ahol él?	inkább előnyös	104 77,0%	128 79,0%	115 63,2%	121 68,0%	107 56,3%	73 45,3%	648 64,3%
	inkább hátrányos	5 3,7%	11 6,8%	21 11,5%	12 6,7%	28 14,7%	19 11,8%	96 9,5%
	nem tudja	26 19,3%	23 14,2%	46 25,3%	45 25,3%	55 28,9%	69 42,9%	254 26,2%
Total		135 100,0%	162 100,0%	182 100,0%	178 100,0%	190 100,0%	161 100,0%	1008 100,0%

Most nézzük a számítógép-használók táborának csoportját! A bizonytalanok aránya itt is megnövekedett, és a településszintű vizsgálat magával hozta az előnyöket remélők csoportjának csökkenését.

Ön szerint az információs társadalom inkább előnyös, vagy inkább hátrányos lesz a település számára ahol él?

			korcsoport						Total
			-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	70- év	
Ön szerint az információs társadalom inkább előnyös, vagy inkább hátrányos lesz a település számára ahol él?	inkább előnyös	Count	65	48	43	41	11	3	211
		% within korcsoport	80,2%	78,7%	72,9%	87,2%	91,7%	60,0%	79,6%
	inkább hátrányos	Count	4	5	5	2	1	1	18
		% within korcsoport	4,9%	8,2%	8,5%	4,3%	8,3%	20,0%	6,8%
	nem tudja	Count	12	8	11	4		1	36
		% within korcsoport	14,8%	13,1%	18,6%	8,5%		20,0%	13,6%
Total		Count	81	61	59	47	12	5	265
		% within korcsoport	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

A fenti tendenciák folytatódtak az egyénre gyakorolt hatás vizsgálatokor is: saját magukra vonatkoztatva már csaknem 1/3-os azok aránya, akik nem tudják megválaszolni a kérdést. Mindeközben csak 57% gondolja azt, hogy számára több előny, mint hátrány származik az információs társadalomból.

		korcsoport						Total
		-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	70- év	
Az információs társadalom inkább előnyös, vagy inkább hátrányos lesz Önnek, vagy családja számára?	inkább előnyös	97 71,9%	124 76,1%	106 58,2%	107 60,1%	83 43,9%	57 35,4%	574 56,9%
	inkább hátrányos	5 3,7%	11 6,7%	25 13,7%	16 9,0%	36 19,0%	27 16,8%	120 11,9%
	nem tudja	33 24,4%	28 17,2%	51 28,0%	55 30,9%	70 37,0%	77 47,8%	314 31,2%
Total		135 100,0%	163 100,0%	182 100,0%	178 100,0%	189 100,0%	161 100,0%	1008 100,0%

Ez volt tehát az a kérdés, amelyre az országos reprezentatív minta tagjai a legkevésbé optimistán válaszoltak, azonban az aktív géphasználók véleménye meglepő módon nem mutatott különbséget ahhoz képest, amikor a település perspektíváját kérdezték.

Az információs társadalom inkább előnyös, vagy inkább hátrányos lesz Önnek, vagy családja számára? * korcsoport Crosstabulation

			korcsoport						Total
			-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	70- év	
Az információs társadalom inkább előnyös, vagy inkább hátrányos lesz Önnek, vagy családja számára?	inkább előnyös	Count	64	53	42	39	9	3	210
		% within korcsoport	79,0%	85,5%	71,2%	83,0%	75,0%	60,0%	78,9%
	inkább hátrányos	Count	4	3	6	3	3	1	20
		% within korcsoport	4,9%	4,8%	10,2%	6,4%	25,0%	20,0%	7,5%
	nem tudja	Count	13	6	11	5		1	36
		% within korcsoport	16,0%	9,7%	18,6%	10,6%		20,0%	13,5%
Total		Count	81	62	59	47	12	5	266
		% within korcsoport	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ugyancsak a fiatalok (40 év alattiak) részéről nyilvánult meg a legnagyobb bizalom az új lehetőségek iránt. Ők azok a Kaposvár környéki fiatalok, akik el tudják képzelni, hogy esetleg Interneten keresztül vásároljanak. A 40 év fölöttiek már sokkal ritkábban próbálnák ezt ki. Ez részben a biztonságra való törekvésre, részben az ismeretek hiányára vezethető vissza.

Szintén az életkor-függő tájékozottság nyilvánul meg abban, hogy a kérdezettek milyen mértékben tudják elképzelni az Internet használatát mindennapi életükben. Az életkor előrehaladtával egyértelműen csökken a kérdezettek igénye arra, hogy az Internetet elvileg vásárlásra is használják. Két ponton látható markáns eltérés a korcsoportok között: a 40 év alattiak, majd az 50 felettek véleményében.

Vásárolna-e az interneten keresztül?

		Kérdezett korcsoportja2003					Total
		-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	
vásárolna-e az interneten keresztül	igen	23 28,0%	28 26,7%	26 16,5%	8 5,9%	2 3,1%	87 13,7%
	nem	58 70,7%	73 69,5%	129 81,6%	124 91,9%	62 96,9%	90 98,9%
	nem tudja	1 1,2%	4 3,8%	3 1,9%	3 2,2%		1 1,1%
Total		82 100,0%	105 100,0%	158 100,0%	135 100,0%	64 100,0%	91 100,0%

A internetes szavazás lehetősége szintén megosztotta a generációkat: de most a legmagasabb aktivitást nem a legfiatalabb korosztály fejtette ki, hanem a második életkori csoport, a 30-39 év közöttieké, ahol csaknem elérte a 2/3-ot az egyetértők aránya. A fiataloknál és az iskolázottabbaknál a fenntartás elsődleges oka az, hogy félnek a rendszer megbízhatatlanságától, míg az idősebbeknél a személyes kapcsolatok hiánya és az egyéb okok (pl. a számítógépnek, vagy a számítógépes ismeretnek a hiánya) szerepel fő indokként. (Hasonlóan ahhoz, amit a nőknél tapasztaltunk.)

Szavazna e számítógéphálózaton keresztül?

		Kérdezett korcsoportja2003					Total
		-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év	
szavazna e számítógéphálózaton keresztül	igen	47 57,3%	66 63,5%	77 49,0%	51 38,3%	13 20,3%	13 14,3%
	nem	35 42,7%	38 36,5%	79 50,3%	81 60,9%	50 78,1%	76 83,5%
	nem tudja			1 ,6%	1 ,8%	1 1,6%	2 2,2%
Total		82 100,0%	104 100,0%	157 100,0%	133 100,0%	64 100,0%	91 100,0%

Az attitűdök életkorok szerinti vizsgálatnál tehát arra derült fény, hogy ugyan jelentős eltéréseket tapasztalhatunk a korcsoportok között, azonban ha kiszűrjük annak hatását, hogy a fiataloknál gyakoribb, az idősebbeknél pedig ritkább a géphasználat a jellemző, akkor ez az attitűdbeli különbség egyértelműen eltűnik.

II.3 A távmunka lehetősége

A távmunka iránti legnagyobb fogékonyság a két legfiatalabb korcsoportot, tehát a 40 év alattiakat jellemzi. Valószínűleg azért is, mert ők tudják, hogy milyen tartalommal is lehetne megtölteni ezt a kategóriát. Egy további magyarázat lehet, – amelyet szintén nem tudunk adatainkon ellenőrizni –, hogy ezek azok a korosztályok, amelyeket a munka és a család összeegyeztetésének a terhe leginkább nyomaszt, és ezt a feszültséget ezen a módon tartanák enyhíthetőnek. (*work-life balance*)

Vállalna-e távmunkát?

		Kérdezett korcsoportja2003					Total	
		-29 év	30-39 év	40-49 év	50-59 év	60-69 év		70- év
vállalna-e távmunkát	igen	40 48,8%	51 48,6%	46 29,3%	28 20,9%	4 6,3%	1 1,1%	170 26,9%
	nem	41 50,0%	51 48,6%	111 70,7%	106 79,1%	60 93,8%	89 97,8%	458 72,4%
	nem tudja	1 1,2%	3 2,9%				1 1,1%	5 ,8%
Total		82 100,0%	105 100,0%	157 100,0%	134 100,0%	64 100,0%	91 100,0%	633 100,0%

ÖSSZEGRZÉS

Az információs társadalom terjedése eltérő mértékben érinti a különböző társadalmi csoportokat. Ez a hatás sokkal intenzívebben érinti a generációk, mint a nemek közötti különbségeket. Az adatok azt jelzik, hogy a közvélekedéssel – és a korábbi adatokkal szemben – a nők nem tartoznak a leszakadók közé, bár találtunk arra vonatkozó jeleket, hogy a nők esetében az instrumentális technológia-használat tipikusabb, mint a férfiaknál, de ez további vizsgálatot és alátámasztást kíván. A számítógép- illetve Internet-használat társadalmon belüli tagolódásában a legfőbb választóvonalnak a korosztályokon túl az iskolai végzettség, de még ennél is inkább a (jelenlegi vagy jövőbeli) munkaerő-piaci kötődés számít. A munka formájának és tartalmának jelentős átalakulása zajlik, ahol a folyamatos, megszakítás nélküli foglalkoztatást felváltja az atipikus foglalkoztatás. Azonban azt kell látni, hogy az embert körülvevő intézményeknek (munkahely, iskola) kiemelkedő jelentősége van egy újabb aspektusból is, mégpedig a legújabb információs technológiák megismerésének lehetősége szempontjából. Marie Jahodának a foglalkoztatás látens funkcióiról megfogalmazott téziseihez tehát hozzáfűzhetünk egy újabb tételt: A foglalkoztatásnak van egy olyan látens funkciója is, hogy tudomásunk legyen az információs technológia és az információs társadalom legújabb eszközeiről és azok használatáról, és ez egyszersmind meghatározza a hozzá fűződő viszonyunkat is.

Az információs technológia egyszerű használata és a vele kapcsolatban kialakított attitűdök azonban tipikusan szétválnak a nemek és a korosztályok szerint is: feltűnő a nők és az idősök tájékozatlansága, bizonytalansága az új lehetőségek használatával és hatásaival kapcsolatban. A tájékozatlanság mellett a negatív hozzáállás is megjelenik ebben a két csoportban. Azonban akárcsak az eszközök használatában, úgy az attitűdök esetében is fontos magyarázóváltozó az iskolai végzettség és a gazdasági aktivitás. A korosztályi különbségek noha kétségtelenül mélyek, a valódi választóvonal ott húzódik meg, hogy a kérdezett a számítógépet használja-e (és itt újra előkerül az intézményi kötődés fontossága). Ha igen, akkor ugyanis sokkal tájékozottabb és optimistább az információs technológiák hatását illetően, mint a használatból kizártak – és ez az összefüggés teljes egészében független a kérdezett korcsoportjától.

Ugyanígy a nemek közötti attitűdbeli különbség is mérséklődött, ha csak a használók véleményét vettük figyelembe, bár a férfiak pozitívabb hozzáállása minden kérdésben jellemzőbb maradt.

A családi státus elemzése ismét fényt derített a fiatalabb generációk előnyösebb helyzetére, amely mindenképpen pozitív indikátora lehet a digitális szakadék csökkenésének. Minden más családi státushoz képest a gyermekek csoportja a leggyakoribb számítógép- és Internet-használó, amely eredmény egybevág a korosztályok szerinti különbségeknél tapasztaltakkal.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Göpel, Maja (é. n.): *The Generation Gap in the Information Society* <http://www.global-society-dialogue.org/background.htm> 2003. április 16.

Johnston, Peter (2001): *eEurope Strategies and the Digital Divide in the European Union*. [mineco.fgov.be/information_society/digital_divide/ Presentation_Johnston.doc](http://mineco.fgov.be/information_society/digital_divide/Presentation_Johnston.doc), 2003. április 16.

Sorensen, Knut H. (2002): *Love, Duty and the S-Curve*. Summary on the Project Strategies of Inclusion: Gender in the Information Society (SIGIS). www.rcss.ed.ac.uk/sigis/public/D02/D02_part1.pdf 2003. április 16.

Statistics Finland, Information Society, Persons aged 15 and over http://www.stat.fi/tk/yr/tietoyhteiskunta/tietokone_tkonejainetnetvrteu_kuvataulu_en.html, 2003. április 16.

Statistics of Finland, Information Society, Computers and Internet Connections (2002): http://www.stat.fi/tk/yr/tietoyhteiskunta/tietokonejaverkkoyhteys_en.html, 2003. április 16.

Tardos, Róbert (2003): Az Internet terjedése és használata Magyarországon 1997–2001, *Jel-Kép* 2003/1. 7–22.

The Finns and the Information Society. http://www.stat.fi/tk/yr/tietoyhteiskunta/suomalaiset_en.html, 2003. április 16.

Wesselényi Andrea (2001): A távmunka jelene és jövője május 26.